

U »Buri« je Šekspir, na njemu svojstven način, prizemne ljudske slabosti i izopačenosti, sa svim njihovim životnokonkretnim ispoljavanjem, poetski objedinio u viziju zla — doživljenog s pozicija izuzetne ljudskosti, kao drugog pola dramskog i dijalektičkog jedinstva suprotnih elemenata »građe od koje se prave snovi«. Na taj način je doživljaj faktičkog ljudskog iskustva (Prospero) postao neposredni osnov pesničke refleksije, kao nadgradnje ljudskosti, koja se u susretu s ljudskim zlom, u uslovima bajke, bezbolno razvija i realizuje.

Značenja komada nisu posledica stvaralačkog istraživanja ljudske prirode, već su neposredno, slavljeničko uznošenje tradicionalnih vrednosti, gde je obaveznost njihovog doživljaja jedini pravi prijem komada. (Komad je prilagođen izvođenju na dvoru, povodom udaje kćeri kralja Džemsa I, a možda je i pisan samo za takvu priliku.) Nije onda ni čudo što je ovaj Šekspirov komad, kako kažu poznavaoici, kasnije veoma malo postavljan, pa i u samoj Engleskoj.

Konceptija subotičke postavke bila je u znaku suprotne devise: ljudi nisu »građa od koje se prave snovi«, već bića upravo opterećena ispražnjenošću životnog sna. Tako je Miranda lišena Šekspirove idealnosti, nama bliskim postupcima samosvojnosti, a na momente (prema Kalibanu) ponaša se kao devojčura. Kaliban, po Šekspiru, čudovište (rođeno od veštice i đavola) sa svojstvima iskonske slepote zla, u funkciji isticanja posebnih zasluga dobru, koje i tu krajnost postupno i trpeljivo oduhovljuje, u ovoj predstavi podseća na unajmljenog, gundavog intelektualca u istrošenom odelu, s naočarima i ružom u reveru. Anijel, duh dobra, oruđe Prosperovih postupaka, ovde je čovečuljak u tammom odelu sa šeširom, izgleda i ponašanja provincijskog službenika — s tranzistorom preko ruke.

Pusto ostrvo, na kojem je živeo Prospero s Mirandom, predstavljeno je kao smetište, simbolišući stanje u kojem se nalaze uvaženi brodolomnici (kralj, vojvode, plemići), a pre svega — ambijent primeren njihovoj moralnoj vrednosti.

Valja naglasiti da, zbog nepromenjenog Šekspirovog teksta, novi scenski simboli i neposredni znaci nisu upotrebljeni u razvojnoj logici naznačenih preobličenja, već su samo završene adaptacije idealnog — u Šekspirovim poetskim slikama, na profani karakter značenja.

Opasnost prelaska u parodiju rešavana je izbacivanjem delova teksta s najprefinjenijim nijansiranjem kvaliteta moralne osećajnosti, ili je takva osećajnost prevodena na estetski scenski izražaj (susret Mirande i Ferdinanda, njihova veridba...); poetski sadržaj njihovog govora praćen je prigodnom ozbiljnošću glumačkog izraza i odmerenom gracioznošću stava, koji se spontano uklapao u dalju jednostavnost glumačkih radnji, s prirodnom izgovornom intonacijom.

Naročito je estetski uspešno delovala završna scena, u kojoj Prospero, u lepog vojvodskog odelu, pod svetlosnim efektom koji dočarava svečanost trenutka, u prizoru zvezdanog neba i uz pratnju slavljeničkih tonova Hendlove muzike, govori o lepoti i snazi ljudskog praštanja. Postepeno pojačavanje lepih muzičkih tonova i dim koji se širio prema svodu kao oblak, sugerisali su uzvišenost Prosperove inkantacije, ponavljanog nerazumljivog govora.

Ovi kratki uzleti estetskog nisu mogli odstraniti konstantno pitanje dramskog smisla ove izvedbe, koje su sebi morali postavljati svi oni koji u svežem sećanju nisu imali doživljaj Šekspirovog teksta, da bi razmišljali o svrsi njegove adaptacije u funkciji životnih odraza našeg vremena. I uspela završna scena primljena je kao utešni egzibicionizam, neopravdan iz razvoja same postavke, kojom je eliminisan potencijal Šekspirovih poetsko-dramskih suprotnih naboja: ružnog i lepog, moralno uzvišenog i moralno nerazvijenog i zlog, pa scena izmirenja praštanjem gubi pravo posebnog značaja.

Za pohvalu su svi glumci ozbiljnih uloga, naročito Danilo Čolić (u ulozi Prospera), zbog dobrog osećanja mere u »hodu po žici« između izgovaranja poetskih Šekspirovih sadržaja i profanog prizemljivanja celovitog značenja lika.

Jedva tridesetak gledalaca kratilo je nerazumevanje i dosadu ćaskanjem, što je i najneugodniji sud o ovoj predstavi.

Iz dosadašnjeg izlaganja nije teško zaključiti da bi savremeni tekst, s aktuelnom problematikom, rešio ključne probleme uspeha predstava. To se ipak nije desilo (ili ne onako kako je to moglo), na sceni somborskog Narodnog pozorišta, s vrlo dobrim tekstom Borivoja Pekića »Buđenje vampira«.

ANTIDRAMA NAŠEG MENTALITETA

»Pozorište mora biti dijalog predstave i publike...«, veli reditelj ove predstave i povodom nje, Dimitrije Jovanović, gost iz Beograda, ali je upravo ova predstava imala muke s dijalogom, jer je jedanput došlo deset-petnaest gledalaca i morala se odgoditi, a drugi put je održana pred tridesetak gledalaca!

Pekićev tekst je vrlo angažovan, jer obrađuje probleme naše trogeneracijske porodice (naročito aktuelne 60-tih godina) na specifičan — antidramski način, kojim rasvetljava one kvalitete moralnog bića i stanja čovekove svesti koji se realističkim dramskim pristupom obično ne dotiču, jer su skriveni adapti-

bilnim i uobičajenim karakteristikama ispoljavanja. Radnja komada je pod kontrolom autora teksta, jer je likove lišio konzistentne životne određenosti, pa se ne dešava tradicionalni dramski sukob, kao posledica njihovih akcija, već prisustvujemo režiranom ispoljavanju suštinskih, unutrašnjih podsvesno usvojenih osobenosti likova.

Govorni jezik likova ima osobinu realističkog odražavanja osećanja, koja su izraz njihove duhovne pervertiranosti, kao jedinog načina shvatanja i doživljavanja života. Po ovoj karakteristici, u antidramskoj tradiciji, Pekićeva forma podseća na Mrožekovu, Bondovu, Adamovljevu... ali s novim kvalitetima koji proističu iz naše mentalne specifikke. Dok se likovi pomenutih dramatičara potpuno predaju apsurdnom načinu života, usvajajući ga za »normalan«, a dramatiku ostvaruje tek po jedan suprotstavljajući lik, u ovom Pekićevom komadu svi likovi su u borbenim stavovima svoje kapricioznosti, u stanjima slepih uverenja o isključivoj krivici drugih za mučninu njihovog života. Može se reći da su vitalniji od svojih belosvetljskih »kolega«, ali isto tako i udaljeniji od nekog mogućeg izlaza iz vakuuma vrednosne obesmišljenosti.

Dosledno takvom dramskom dešavanju, govorni jezik, kao njegov nosilac, transformiše se od životno prepoznatljivog izražavanja stavova — nijansiranom humornošću i ironičnošću replika — do postupnog kvalitativnog značajnog preokretanja u parodiranje tih stavova, kao satiričnih provokacija našeg doživljaja likova, predstavljanih u stanju mentalne ispražnjenosti, tragikomičnih marioneta sopstvene besmislene sujetnosti.

Svi glumci ove predstave nisu bili sposobni adekvatno da slede ovakvu transformaciju izražajnosti, pa su najčešće bili u grču između doživljajnog i predstavskog tumačenja uloge, što je sigurno doprinelo da predstava ne zaživi onom snagom upliva kako je mogla.

Od ovakvog suda treba izuzeti Boru Stojanovića (Andrija) i Milojka Topalovića (Profesor), jer su u svoje uloge umeli konstantnu meru osnovnog doživljaja stanja likova, da je to, na neki način, odgovaralo i onim situacijama tragikomične deperzonizacije. Vladimir Amidžić (Doktor) uspešnim ukupnim teatralnim gestom doprineo je »odleživanju« obezjuđujuće atmosfere.

Scenografija je naznačila truljenje porodičnih odnosa: znacima buđi po zidovima stana, pojasmom bele boje u prednjem delu scene, koji je obezbojio sve predmete u svom opsegu, simbolično označavajući obezjuđenu načetost porodice, a drvena greda, koja je dominirala sredinom konformistički nameštenog stana, značila je temeljnost seoskog nasleđa porodice...

Režija je obezbedila uspešne stilizovane glumačke radnje, koje su sažeto odražavale bitne poente teksta, prilagođene ritmom smenjivanja potrebnoj menii odgovarajućih dramskih delovanja...

Pa ipak, sve skupa, što je karakteristično za žanr tragikomedije (ako se ne radi o izuzetnom tekstu i istoj takvoj izvedbi), ne deluje toliko privlačno za gledaoce koji za provokaciju razmišljanja o sopstvenim dilemama i problemima traže naknadu u umetničkom iscrpljivanju istine tih problema, što uvek donosi neobjašnjivo olakšanje. Nakon oduševljenja »praznim« scenskim lakrdijašenjem (ne najboljeg primera) na subotičkoj predstavi »Bez seksa molim!«, može se govoriti o nerazvijenosti ukusa dobrog dela publike, kao značajnog partnera u »dijalogu« predstava-gledaoci.

Dobra umetnička ostvarenja razvijaju ukus publike, a njena podrška je inspirativnost dobrom stvaranju, kad se ne bi radilo i o drugim značajnim, vanumetničkim faktorima uticaja, koji su, izgleda, presudniji za osećaj tekuće, institucionalističke »proizvodnje« predstava, koja svakako ne doprinosi boljem ukusu. Osvrti i na ostale predstave možda će nešto više razjasniti osnovanost takvog osećanja.

O predstavama o kojima smo govorili može se zaključiti da su ih režirali dobri poznavaoici tog posla, ali s karakteristikama žurbe. Kao da su, zadovoljavajući se umećem da predstavu prilagode prijemu gledalaca, zapostavljali autonomnu vrednost teksta, koja bi tek doslednom adaptacijom mogla skladno značenjski rezonirati s režijskim stilizovanim radnjama, a za to je potreban znatan dodatni trud.

Kada je reč o »Buđenju vampira«, trebalo je takođe više truda za glumačko osećajno »aklimatizovanje« u specifičnim apsurdnim stanjima, od kojih je komad i sačinjen.

NAPOMENE:

¹ Milan Dedinac u pogovoru Sterijinim »Rodoljupcima«, »Prosveta«, Beograd, 1968.

² Isto.

³ Šekspirov stih iz »Bure«:

»Mi smo građa od koje se prave snovi
i naš mali život nam je
snom zaokružen.«

DVANAESTI JUGOSLOVENSKE KOLOKVIJUM O SLOBODNOM VREMENU MLADIH

Piše: Jaroslav Turčan

U organizaciji saveznog, republičkih i pokrajinskih saveza i saveta za vaspitanje i brigu o deci i omladini, u Dubrovniku je od 5. do 7. marta 1981. godine održan dvanaesti po redu kolokvijum posvećen slobodnom vremenu mladih.

Cilj kolokvijuma je da se inauguriše problem slobodnog vremena mladih i da se stručnjaci raznih profila podstaknu na bavljenje ovom problematikom. Kolokvijum je, dakle, zamišljen kao prilog razumevanju slobodnog vremena mladih s više aspekata.

O svestranosti orijentacije kolokvijumā svedoči i pregled dosadašnjih tema ovog skupa. Prvi kolokvijum bio je posvećen slobodnom vremenu uopšte, a sledeća četiri bila su posvećena: slobodnim aktivnostima mladih, stvaralaštvu, socijalizaciji i kulturi mladih. Sledeći kolokvijumi govorili su o prostorima za slobodno vreme mladih, radu i slobodnom vremenu mladih, reformi školstva i slobodnom vremenu mladih, mobilnosti, potrebama i igri mladih. Najzad, ovogodišnji kolokvijum je kao temu odredio komunikacije, odnosno posmatranje slobodnog vremena mladih s aspekta komunikacije.

S obzirom na širinu zahvata, ovogodišnji kolokvijum obuhvatao je četiri tematske celine: I Teorija i bit komunikacije, II Dete i komunikacije, III Životna sredina i komunikacija, IV Sredstva masovnih komunikacija.

Na kolokvijumu je saopšteno pedesetak radova čiji su autori pedagozi, psiholozi, sociolozi i stručnjaci iz drugih naučnih oblasti iz cele naše zemlje. Multidisciplinarni karakter radova i prisustvo stručnjaka iz različitih oblasti doprineli su da se osnovni fenomen kojem je kolokvijum posvećen — mladi i njihovo slobodno vreme posmatrano s aspekta komunikacija — osvetli na više međusobno različitih načina.

U okviru prve dve teme prezentirani su radovi pretežno teorijskog karaktera. Za prvu temu (»Teorija i bit komunikacije«) to je normalno i opravdano. Začuđuje, međutim, u izvesnoj meri, to što je u okviru teme »Dete i komunikacija« bilo manje saopštenja koja su se bavila rezultatima konkretnih empirijskih istraživanja o komuniciranju dece. Referenti su, naime, svoja saopštenja zasnavali najčešće na iskustvima stečenim u sopstvenoj praksi, a ne na posebnim istraživanjima.

Tema »Životna sredina i komunikacije« privukla je pažnju relativno najvećeg broja učesnika, što je rezultiralo i znatnim brojem radova. Sadržaji ovih radova, kao i načini pristupa temi i njene obrade, bili su različiti. Bilo je i radova teorijskog karaktera, ali i radova zasnovanih na rezultatima konkretnih istraživanja.

I u okviru teme »Sredstva masovnih komunikacija« saopšteni su radovi teorijskog karaktera i rezultati pojedinih empirijskih istraživanja. U najvećem broju radova o ovoj temi tretirana je televizija, dok su ostala sredstva masovnog komuniciranja (radio, film, štampa) bila manje zastupljena. Očito je da je televizija još uvek veoma zahvalan i atraktivan medij za istraživanja najrazličitijeg karaktera.

U diskusijama, vođenim svakodnevno posle prezentiranja radova, šire su razmatrana pojedina pitanja, a kritički je govoreno i o diskutabilnim tezama i mišljenjima iznetim u pojedinim radovima. Nisu izostale ni polemike o nekim pitanjima, kao što su: vidovi komunikacije (jezička i vanjezička), manipulisanje putem sredstava masovnih komunikacija, načini na koje mladi provode slobodno vreme, pitanje pozitivnog ili negativnog uticaja nekih medija (pre svega televizije) na mlade, kriza komunikacije i slično.

Čini se da je nedostatak to što je relativno mali broj učesnika kolokvijuma pokušao da svoja iskustva, odnosno rezultate do kojih je došao, poveže s kretanjima u širim društvenim sistemima (kao što je sistem masovnih komunikacija, vaspitno-obrazovni sistem). S druge strane, pak, s obzirom na širinu obuhvaćenih tema, multidisciplinarnu strukturu učesnika, zanimljivo pojedinih radova i diskusija, kao i na mogućnost međusobnog upoznavanja učesnika, ovaj se kolokvijum može oceniti pozitivno.

Na kraju, nešto o metodi rada kolokvijuma. Želja organizatora bila je da se na jednom mestu sakupe i teoretičari i praktičari, da se obezbedi interdisciplinarnost i da se svim učesnicima pruži mogućnost upoznavanja sa svim radovima. Stoga je kolokvijum stalno radio u plenarnim sednicama. Trebalo bi, možda, razmisliti o tome ne bi li (baš s obzirom na širinu i raznolikost tema i sadržaja i velik broj učesnika) bilo bolje da se bar neke teme obrađuju po sekcijama, dakle u užem krugu. Time bi se, verovatno, racionalnije iskoristilo vreme, a istovremeno bi se pojedini problemi šire i dublje razradili.

Likovni notes

EGZISTENCIJALIZAM OBOJEN SETOM

Uz izložbu slika Milutina Kopanje u Likovnom salonu Tribine mladih u Novom Sadu

Piše: Andrej Tišma

»Šta danas može slikarstvo?« — pitanje je koje se sa mnogih strana frekventativno postavlja tokom poslednje dve decenije. Mnogi vrsni i rasni slikari napustili su ovaj medij i potražili neke druge, primerenije svojim idejama i kontekstu u kojem njihova umetnost nastaje. No, uprkos tome, danas postoje takvi zaljubljenici četke i boje koji s velikim elanom i koncentracijom rade na obogaćivanju estetike i semantike dvodimenzionalnog slikarskog iskaza. Polazišta su im različita. Jedni u slici vide proces, drugi: mogućnost da simbolom kažu štošta, a treći, jednostavno, da pokažu svoju virtuoznost.

Slikar o kome će ovde biti reči, Milutin Kopanja, vešto se uklopio svojim stvaralaštvom u problemske tokove recentnih likovnih strujanja, kako slikarskih tako i onih post-slikarskih.

Težeći kontaktu s gledaocem, Kopanja u svoje uljane slike ugrađuje, ne samo misaonost i određeni štimung, već i akciju, pokret figure (najčešće je to autoportret), skoro verbalno obraćanje gledaocu. Stoga je njegova izložba u Likovnom salonu Tribine mladih, koja sadrži sedamnaest slika uljem na platnu, zanimljiva s više aspekata.

Milutin Kopanja je rođen 1948. godine u Glamoču. Filološki fakultet završio je u Beogradu. Na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu diplomirao je 1977, a postdiplomske studije završio 1979. godine.

Kopanja pripada slikarskom usmerenju figuracije, s naglašenom faktografskom predstavnošću. Moglo bi se reći da se on stilski nalazi negde između hiperrealizma i simboličkog realizma. Upravo ovaj simbolički sloj jeste dominantan i najzanimljiviji u njegovom projektu. Mada se služi uobičajenim slikarskim motivima: mrtvom prirodom, enterijerom s figurom i autoportretom, Kopanja u svoja ostvarenja unosi veoma suptilan, ali istovremeno uzbuđujući odraz svoga unutrašnjeg nemira. Slika »Plaći sutra« dramatičan je prizor s jednom osobom u prvom planu, čije je lice sakriveno dlanovima i zgrčenim prstima koji zadiru u kosu. Jako jednostavan u postavci i koloritu, veoma je impresivan autoportret s nazivom »Da li znate, zima donosi hladnoću«. Jednog obraza naslonjenog na dlan, s očima koje živo i ispitivački gledaju, umetnik na slici kao da želi s nama da započne razgovor. Rečite su i Kopanjine mrtve prirode. Na primer, jabuke utonule u nabore čilima, pod trošnim zidovima, na slici »Bez naziva, zbog vas«, jasno govore o ideji prolaznosti i propadljivosti. Veoma je sugestivna i kompozicija »Prodavačica čilima«. Osoba na slici sedi, lica zagnjurenog u šake, pored nje je prekrasan čilim, verovatno plod rada istih tih ruku.

Naglašena gestualnost, teatralnost na većini Kopanjinih slika, pa i dijaloški karakter njihovih naslova, navodi na pomisao o performansu, novom multimedijskom vidu umetničkog izraza. Takođe su zanimljivi aranžmani u nekim mrtvom prirodoma, na primer: »Dodir, a da li«, »Sutra« i »Kuda to svi odlaze«, gde vidimo nesvakidašnje aranžmane jabuke koja visi o koncu, daske koja koso zadiru u prostor slike itd., koji neodoljivo podsećaju na rešenja minimal-arta. Radi se, dakle, o približavanju slikarstva proširenim medijima.

Likovna strana Kopanjinih slika je prilično svedena i jednoznačna. U njegovom slikarstvu nema kolorističkih i oblikovanih vibracija. Sve je podređeno raciji i konceptu. Figure su obično predstavljene svetlosnom modelacijom, a na većini radova prevladaju tamni, teški tonovi. Sve ovo rezultira time da iz Kopanjinih slika izvire jasan egzistencijalizam, obojen setom i kontemplacijom.

»polja« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5/II, telefon (021) 28-765

uređuju: jovan delić, milan dunderski, dragan čopić, simon grabovac, dragan koković, julijan tamaš, miroljub radojković, vicko arpad i jovan zivlak (glavni i odgovorni urednik), / tehnički i likovni urednik cvetan dimovski / sekretar ljubinka malešević / članovi izdavačkog saveta: aleksandar foriš-ković, petar janković, tatjana jašin, slađana kolundžić, velja macut, ljubica dotlić-petrović, vlada stevanov (predsednik), radojko šajtinac, julijan tamaš, nedeljko terzić i milan uzelać (delegati šire društvene zajednice); / gordana divljak-arok, darinka nikolić, vitomir sudarski, milan živanović i jovan zivlak (delegati izdavača), / izdaje ništro dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31. / direktor vitomir sudarski / osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine / časopis finansira SIZ kulture SAP vojvodine / rukopise slati na adresu: redakcija polja«, novi sad, poštanski fah 190 / godišnja pretplata 150 dinara, za inostranstvo dvostruko / žiro račun: 65700-603-6324 ništro dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, sa naznakom za »polja« / lektor zorica stojanović / korektor gordana stojković / štampa »prosveta novi sad«, novi sad, stevana sremca 13 / na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga. / tiraž 2.000 primeraka.